

İRAN'IN SURIYE'DEKİ ASKERİ YAKLAŞIMI

GERÇEKLER VE GELECEK BEKLENTİLERİ

DR. SAMİR ALABDULLAH

Uzman ORSAM

“

İran, Suriye Devrimi'nin 2011'de başlamasından bu yana Suriye rejimine ekonomik ve askerî destek sağlamak için çalışmış, 2009'da İran'daki Yeşil Devrim'i bastırdıktan sonra deneyim kazananlar başta olmak üzere Suriye'ye "hacılar" olarak adlandırılan askerî danışmanlar göndermiştir.

”

İran, Hafız Esad döneminde bugüne özellikle Suriye'nin İran-İrak savaşında İran'dan yana tavır almasından sonra, Suriye rejimiyle güçlü bir ilişki içindedir. İlişkiler, Beşar Esad'ın 2000'de iktidara gelmesi ve 2003'te ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra güç kazanmıştır. Esad rejimi üzerindeki baskının artması sonucunda İran'ı, karşı-

laştığı baskıları hafifletmek için güçlü bir müttefik olarak görmüştür. İran ise Suriye'nin Elektronik Harp Koleji ve Hava Savunma Koleji gibi önemli askerî kolejlerinden rejim subaylarını İran'a askerî eğitim kurslarına göndererek rejime bağlı askerî kurumlarla olan ilişkileri güçlendirmiştir. Bunun öncesinde rejim, subaylarını eğitmek için Rusya'ya göndermekteydi.

İran, Suriye Devrimi'nin 2011'de başlamasından bu yana Suriye rejimine ekonomik ve askerî destek sağlamak için çalışmış, 2009'da İran'daki Yeşil Devrim'i bastırdıktan sonra deneyim kazananlar başta olmak üzere Suriye'ye "hacılar" olarak adlandırılan askerî danışmanlar göndermiştir. Ardından İran, kendisine bağlı milisler ve İran Devrim Muhafızları'na bağlı kuvvetleri Suriye'ye göndermeye başlamış; aynı zamanda Beşar Esad'ın kardeşi Mahir Esad'ın yanı sıra Suriye rejim ordusunun en güçlü oluşumları olan Cumhuriyet Muhafızları ve Dördüncü Tümen ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır.

İRAN'IN SURIYE'DEKİ ASKERİ YAKLAŞIMININ TEMELLERİ

Yabancı Milisler

İran, Kasım Süleymani liderliğindeki Kudüs Gücü başta olmak üzere, Devrim Muhafızları Kuvvetleri ve askerî danışmanları aracılığıyla Suriye'deki savaşlara doğrudan katılmıştır. Bu bağlamda İran'a bağlı Yeşil Bereliler (Tugay 65) olarak bilinen özel kuvvetler, 2017'de Halep'in güney kırsalında yaşanan çatışmalara katılmıştır. İran ayrıca dinî ve ideolojik faktörden yararlanarak Şii yabancı savaşçıları silah altına almak için çeşitli yöntemler kullanmıştır. Aynı zamanda maddi kaynakları da kullanan İran, Afganlardan oluşan Fatimiyyun Tugayı ve Pakistahlardan oluşan Zey-

dusu'dur.

nebiyyun Tugayı'nın savaşçılarna ayda 450-700 dolar ve yerel milislere 200-300 dolar arasında maaşlar vermekte ve bu milisler, İran Devrim Muhafızları'nın bütçesinden finanse edilmektedir. Devrim Muhafızları ve Hizbullah genellikle bu milislerin üyelerini İran'ın kuzeydoğundaki Meşhed'de bulunan kamplarda eğitmekte, ardından Suriye'ye kara veya hava yoluyla nakletmektedir. Aralarında Suriye'de 4-14 bin savaşçısı bulunan Fatimiyyun Tugayı, 1.500 savaşçısı bulunan Zeynebiyyun Tugayı, 5-8 bin savaşçısı bulunan Lübnan

Hizbullahı ve Iraklı Şii milisler bulunmaktadır.

Yerel Şii Milisler

İran, Suriye'deki Şii azınlığı; kendilerini ve Şiilerin kutsal saydığı yerleri koruma bahanesiyle kendi milislerini kurmaya teşvik etmiştir. Savaşçı sayıları 5 bin ila 8 bin arasında tahmin edilen yerel milisler; hafif ve orta silahlarda yaklaşık 21 gün, bazen ağır silahlarda 5 ay eğitim almak için İran denetiminde askerî eğitim kamplarına gönderilmiştir. Tüm bu milislerin Şii unvanları bulunmakla birlikte en önde gelenleri İmam el-Hicca, Mehdi'nin Askerleri, Mehdi Or-

Ulusal Savunma Kuvvetleri ve Yerel Savunma Kuvvetleri Milisleri

İran, özellikle Halep, Deyrizor ve Rakka'daki aşiretlerden kendisine bağlı Sünni milisler oluşturmak için çalışmıştır. Bu doğrultuda 2012 yılında Humus şehrinde Millî Savunma Kuvvetleri oluşturulmuş; içerisine çeşitli mezheplerden unsurlar dâhil edilmiş, ardından Suriye'nin çeşitli vilayetlerinde şubeleri açılarak 2016 yılında 40 bin savaşçıyla Suriye'nin en büyük milis grubu hâline gelmiştir.

2017'de yaklaşık 50.000 savaşçı olduğu tahmin edilen Yerel Savunma Kuvvetleri ise Suriye rejim ordusunun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Milislerinin en önde

gelenleri Nayrab Taburları, Sefire Kolordusu, Bakır Tugayı, Nubul ve Zahra Taburları ve Katerji Kuvvetleri'dir.

İran'a Bağlı Milisleri Rejim Ordusuna Entegre Etmek

İran, yasal statü kazanmaları ve İsrail hava saldırılarından korunmaları için kendisine bağlı milisleri rejim ordusuna ve güvenlik teşkilatlarına entegre etmek; Zeynebiyyun, Fatimiyyun, Ebu el-Fadal el-Abbas Tugayı gibi Suriyeli olmayan bazı Şii milis unsurlara vatanlaşlık vermek ve onları rejim ordusuna dâhil etmek için çalışmıştır. İran'ın Suriye'deki askerî etkisinin artması ve askerî üsler inşa etmesi neticesinde söz konusu milislerin İsrail Hava Kuvvetleri tarafından hedef alınması kolaylaşmıştır. Bu nedenle İran, askerî milislerini korumanın bir yolunu aramak zorunda kalmış ve Irak'ta yaptığı gibi Suriye rejiminden Şii Halk Seferberlik Güçleri'ni yasallaştırmasını ve rejim ordusuyla birleştirmesini talep etmiştir.

“İran'ın askerî yaklaşımı aynı zamanda Suriye'nin askerî üslerini kontrol etmeye veya yeni askerî üsler kurmaya dayanmaktadır. Bu nedenle İran, en büyüğü Ebu-Kemal'daki İmam Ali Üssü olmak üzere Halep ve Şam'da da birtakım üsler kurmuştur. Devrim Muhafızları bunların bir kısmını savaşçılar getirmek, Suriye'deki İranlı milislerin lojistik desteğini koordine etmek ve gelişmiş silahları Şam Havaalanı üzerinden Lübnan Hizbullahı'na aktarmak için kullanmıştır.”

Rejim, Rusya'nın baskısı sonucunda 2016 yılında Ulusal Savunma Güçleri'ni ordudan çıkararak İran'ın Yerel Savunma Güçleri'ne daha fazla önem vermesini sağlamıştır. Rusya, Ulusal Savunma Kuvvetleri ile iletişim hâlinde kalmak ve onları

Beşinci Kolordu ile bütünleştirmek için çalışırken rejimle anlaşarak eski muhalif savaşçılardan kolorduya katılanlarla karma bir kolordu oluşturmayı amaçlamıştır. İran da bu milislerin faaliyetlerini azaltarak ve onların adına çalışmak için yerel ara bulucuları kullanarak 2018'den beri farklı bir plan izlemiştir.

Askerî Üsler Kurmak

İran'ın askerî yaklaşımı aynı zamanda Suriye'nin askerî üslerini kontrol etmeye veya yeni askerî üsler kurmaya dayanmaktadır. Bu nedenle İran, en büyüğü Ebu-Kemal'daki İmam Ali Üssü olmak üzere Halep ve Şam'da da birtakım üsler kurmuştur. Devrim Muhafızları bunların bir kısmını savaşçılar getirmek, Suriye'deki İranlı milislerin lojistik desteğini koordine etmek ve gelişmiş silahları Şam Havaalanı üzerinden Lübnan Hizbullahı'na aktarmak için kullanmıştır. Ancak Rusya, İsrail'in hava saldırılarından kaçınmak için bu faaliyetlerin durdurulması ko-

nusunda İran'a baskı yapmıştır. İran'ın doğrudan kontrol ettiği ikinci üs ise İranlı insansız hava araçlarının operasyonlarını yönettiği, el-Tifor Havaalanı veya el-Tiyas Hava Üssü olarak da bilinen üstür. İran aynı zamanda Halep ve Hama Havalimanları, Azraa Üssü, Seyyide Zeyneb Üssü, el-Kisvah Kampı, ez-Zabadani Kampı ve el-Kuseyr Kampı'nda varlığını sürdürmektedir. Aynı zamanda rejimin kendi operasyonlarını koordine ettiği Şam'daki ana operasyon odasında çok sayıda İranlı danışman bulunmaktadır.

Ancak İsrail'in bu üsleri defalarca bombalamasının ardından İran, kendisine bağlı oluşumları rejim kuvvetlerinin mevkiilerinde ve sivil bölgelerde gizlemeye çalışarak tekrar bombalanmalarını önlemeye çalışmıştır.

İran ile bağlantılı milislerin sayısı, çatışmaların çok sayıda milise ihtiyaç duymayan belirli bölgelerde sınırlı kalması nedeniyle son dönemde önemli ölçüde azalmıştır. İran'ın karşı karşıya kaldığı ekonomik baskılar neticesinde başta Suriyeliler olmak üzere bu milislerin bazı üyeleri, daha iyi maaş ödeyen Rus milislerine geçmiştir.

Özel Güvenlik Şirketleri Oluşturmak

İran'ın 2013'ten önceki çalışmaları alışveriş merkezlerini, bankaları ve benzer yerleri güvence altına almakla sınırlı olduğundan, ken-

disine bağlı özel Suriyeli güvenlik şirketleri kurmaya çalışmıştır. Bununla birlikte devlete ve idari yapısına bağlı olmayan kuvvetlere artan ihtiyaç, milislerin Suriye'de Esad ordusuna veya güvenlik teşkilatlarına haber vermeksizin faaliyet göstermesine izin veren bir kanun hükmünde kararnamenin çıkarılmasına yol açmıştır. Bu nedenle İran, Bağdat ile Şam arasındaki karayolu örneğinde olduğunu gibi nüfuzunu güvenlik şirketleri aracılığıyla yaymaya çalışmıştır. İran ile bağlantılı milislerin sayısı, çatışmaların çok sayıda milise ihtiyaç duymayan belirli bölgelerde sınırlı kalması nedeniyle son dönemde önemli ölçüde azalmıştır. İran'ın karşı karşıya kaldığı ekonomik baskılar neticesinde başta Suriyeliler olmak üzere bu milislerin bazı üyeleri, daha iyi maaş ödeyen Rus milislerine geçmiştir.

Suriye Toplumuna Nüfuz Etmek

İran, özellikle askerî varlığını etkisiz hâle getirebilecek uluslararası bir anlaşmaya varılması durumunda Suriye'deki varlığını idame ettirmek için rejim ordusuna ve güvenlik teşkilatlarına sızmada ve nüfuzunu pekiştirmede elde ettiği başarının ardından, Suriye toplumuna nüfuz etmek, statü ve güç sahibi kişilerle nüfuzunu ve ilişkilerini pekiştirmek ve Suriye'deki ekonomik nüfuzunu güçlendirmek için çalışmaya başlamıştır. Böylelikle İran merkezli projelerin Suriye'de yayılmasında temel rol oynayan bir forum olan Suriye-İran İş Forumu'nu 2018'de yeniden hayata geçirmiş, aynı şekilde hayırseverlik adı altında sosyal faaliyetler de

yürütmeye başlamıştır. İran'a bağlı en önemli kuruluşlardan biri, Suriyeliler arasında Şiiliği yayma hedefini örtbas etmek için bazı okul ve sağlık merkezlerinin onarımını yapan "Cihad el-Bina" Örgütü'dür. Ayrıca İran kültürünü yaymak için birçok İran kültür merkezi kurulmuştur.

İran, Suriye'deki askerî yaklaşımıyla Rusya ile koordineli bir şekilde çalışarak kendi kuvvetleri ve milisleri ile Rus kuvvetleri arasında herhangi bir olası çatışmayı önlemeye çalışmaktadır. İki taraf arasında güvensizlik bulunmakta fakat ortak çıkarlar aralarındaki rekabeti sınırlamaktadır. Aralarındaki koordinasyon şimdiye kadarki en yüksek seviyelere ulaşmıştır ancak Rusya ve İran'ın Suriye'de olup bitenlere farklı yaklaşımlarının olduğu bir gün gelecek ve o gün Rusya, İran'ı Suriye'den çıkarmak için çalışacaktır.

ABD baskısına ve İsrail saldırılarına rağmen, İran'ın nüfuzu rejim kurumlarının yapısında kök salmıştır. Kendisine sadık milislerin büyüklüğü ve yaygınlığı ciddi bir noktaya varmıştır ve bu durum olabilecek herhangi bir değişikliği kolayca engelleyecektir. ABD yaptırımları Tahran'ın askerî nüfuzunu genişletme kabiliyetini sınırlasa da İran varlığını sürdürmektedir. Belki de yeni Biden yönetiminin İran'ın bölgedeki askerî varlığını güçlendirecek farklı bir tutumu olacaktır. Ancak İran'ın üzerindeki baskının devam etmesi, bölgedeki askerî stratejisini yeniden gözden geçirmesini sağlayacaktır. ■